

ONZE LEVENDE WEERVOORSPELLERS.

DOOR

A. SUTHERLAND.

Een Duitsch schrijver zei eens: »Durch die Berichte der Wetterwarten und durch die Prophezeiungen gelehrter Männer, zu denen früher der bekannte Flunkerkes¹ und neuerdings in erster Reihe der ebenso volkstümlich gewordene Falb zählten, wird die Witterungskunde der Vorzeit zum Aschenbrödel unserer Zeit.»

En nochtans zijn deze traditioneele weerregelen van groot belang voor het volksleven, ja zij zijn als kulturhistorisch kenmerk van groote beteekenis voor de karakter-eigenaardigheden van hetzelfde. In datgene wat onze vaderen ondervonden en doorleefden, moeten ook wij voortleven, om hun aandenken en ons zelve daardoor te eeren. Wat zij ons overleverden mogen wij niet geheel ter zijde schuiven, maar wel moeten wij het opbouwen, volmaken en vernieuwen. En daartoe behoort de kennis van het weder, welke vooral door jagers en herders van ouds werd beoefend en ons goede diensten be-
wezen heeft tot..... op heden, nu een soort van weerberichten, naar het schijnt in bijna alle couranten, burgerrecht verkrijgt.

Onze voorvaderen steunden hunne weervoorspellingen hoofdzakelijk op juiste waarnemingen, welke zij bij dieren, planten en andere voorwerpen gemaakt hadden, doch grootendeels bij de eersten.

Het behoeft wel geen nader bewijs, dat wind en weder op het

¹ Wijlen de bekende Prof. KLINKERFUES te Göttingen.
Wat wijlen Prof. BUIJS BALLOT ten dezen opzichte voor Nederland was, weten zeker alle lezers.

levende dier hun invloed doen gelden met betrekking tot zijne levensvoorwaarden.

Zijn instinkt — of hoe men het noemen wil — waarschuwt hem dat er een onweder op til is, lang voordat wij menschen het weten kunnen, en hij neemt maatregelen — om het eens zoo uit te drukken — om er zich tegen te beschermen of, in het tegenovergestelde geval, er voordeel van te trekken wanneer fraaie dagen in aantocht zijn.

Reeds de oude ALDROVANDI kende de vledermuis als weervoorspeller. Wanneer de vleermuizen hun winterkwartier vroeger en in grooter aantal dan gewoonlijk verlaten, kan men aannemen dat op den daarop volgende dag fraai, warm weder zal intreden. Verschuielen zij zich daarentegen en vliegen zij niet uit, ook in den zomer niet, dan staat guur, regenachtig of stormweer voor de deur.

Onder de roofdieren voer ik het eerst onze huiskat aan. Haast algemeen zegt men dat het regen beduidt, wanneer het dier zich de pooten likt en achter de ooren wascht. In Zwaben neemt men aan dat er regen komt, wanneer de kat gras eet en doet de hond zulks, dan kondigt hij onweder aan. LINNAEUS beweerde dat, wanneer donder en bliksem op handen waren, de hond onrustig werd en zijn adem kwalijk rook. Zelfs in SCHILLER's »Tell'' lezen wij, dat wanneer de honden gras eten en de aarde opkrabben er onweder te wachten is. Dit graseten komt mij echter voor geen onbedriegelijk teeken te zijn, voor zooverre ik bij ongeveer 40 verschillende honden, die in mijn bezit zijn geweest, heb kunnen nagaan. Want is de hond onwel, voortspruitende uit eene ongesteldheid van de maag, dan zal hij gras eten. Door het gras-zuur braakt de hond de slechte stoffen uit de maag.

Toch is het waar dat honden en katten een zeer fijn ontwikkeld gevoel hebben voor atmosferische veranderingen. In het jaar 1856 werd Egypte door eene aardbeving bezocht; reeds lang vóór de bevingen zich lieten waarnemen, hieven deze dieren een onheil verkondigend gehuil aan.¹ De Assyrische koningen hielden er een massa honden op na, welke als orakeldieren zorgvuldig verpleegd en gadeslagen werden.

BREHM vertelt, dat de Somalis het gehuil van den gezadelden Jakhals als een teeken voor het weder van den volgende dag beschouwen en daarnaar op goed of slecht weer rekenen.

¹ Bullettino della Società Orticola Milano, 1882.

Wanneer de mol hoopen opwerpt, zou spoedig regen te verwachten zijn.

Onder de eenhoevigen is zelfs de ezel als weerprofeet bekend. Balkt hij vaak, dan komt er regen. Wanneer hij, bij het drijven uit den stal, den neus in de hoogte steekt, dan verwacht men in Tirol donder en bliksem. Onder de herkauwers staat vooral het rund in hoog aanzien. Reeds in de grijze oudheid — het nomaden- en herdersleven bracht dat mede — kwamen weervoorspellingen voor, waarin het rund eene rol speelde, en reeds PLINIUS en AELIANUS gevaagden er van. De eerste zegt, dat het als een teeken van naderend onweder moet gelden, wanneer de runderen met opgeheven kop in de lucht snuiven en zich de haren likken. AELIANUS beweert, dat spoedig regen volgen zal, wanneer het grazende rund zich naar rechts kromt, doch dat schoon weder te wachten is, wanneer het zich links buigt. Evenzoo is op slecht weder te rekenen, indien het dier den grond beruikt en loeit.

Als een weerklank uit het oude herdersleven moge men het feit opvatten, dat de Russische boeren en herders op komend gunstig weder rekenen, wanneer des avonds zich aan het hoofd van de kudde een roode koe stelt. Voert daarentegen een zwarte de kudde aan, dan staat slecht weder te wachten.

De roode koe is het zinnebeeld van het avondrood, de zwarte wijst op donkere wolken.

Het vee der Alpen bevestigt wat PLINIUS hierboven zeide over het met opgeheven kop in de lucht snuiven, als teeken van naderend onweder.

Ook aan het schaaap zijn weerprofetieën ontleend. Volgens THEOPHRASTOS zal de winter lang zijn, wanneer schapen en geiten, na door de rammen en bokken te zijn besprongen, zich opnieuw daartoe stellen. Zijn rammen en lammeren op den weg rumoerig en twistziek, dan zou onweder volgen.

ALDROVANDI schrijft: »Wanneer de geiten met buitengewone begeerte, alsof zij voor dagen lang haar buik willen vullen, het groen van de boomen en struiken afvreten en zich nòch door roepen, nòch door slagen daarvan laten afhouden, dan is onweder ophanden.»

Wanneer de herten later dan gewoonlijk in den bronstijd treden, verwacht men een laten winter.

VIRGILIUS laat ook het varken als weerpropheet optreden, want

» — non ore solutos

Immundi meminere suos jactare maniplos.»

AELIANUS echter laat de zwijnen niet alleen regen en zonneschijn voorspellen, maar ook pest, hongersnood en aardbeving. Jammer genoeg vergeet hij te vertellen hoe zij dat doen, en schrijver dezes bekent op dezelfde manier op dit punt zijn volslagen onkunde.

Ik ga thans tot de vogels over.

ARISTOPHANES voert ze o. a. sprekend op:

- » — — — — verkondigen wij de tijden van het jaar,
- » Lente, zomer en winter;
- » Op den zaaitijd wijst u de kraanvogel-zwerm,
- » Wanneer hij klapperend naar Afrika trekt;
- » Den zeeman zegt hij de zeilen te bergen,
- » Den gebrekkige een mantel te weven, om gedurende de koude er geen te moeten stelen.
- » Wanneer later de roofvogel dan weder verschijnt, verkondigt deze milder weer,
- » Waarin men de schapen reeds scheert; daarop ook wijst de zwaluw,
- » Den pels uit te doen en een dunner rokje te koopen."

Onder de roofvogels zijn het voornamelijk de nachtvliegers welke het weder voorspellen.

Wanneer — zegt men in Duitschland — de uil den heelen nacht door krast, kan men op warm weder rekenen.

Verlaat de steenuil vroeger dan gewoonlijk zijn sluiphoeck en laat hij zijn geschrei hooren, dan zal regenachtig weder intreden, terwijl men in het tegenovergestelde geval op fraai weder mag hopen.

Ook de raven en kraaien zijn weervoorspellers. Wanneer de laatsten op eigenaardige wijze krijschen en in troepen uit de velden terugkeeren, dan volgt regen. Reeds in de oud-germaansche tijden richtte men zich naar de kraaien om het weder te weten, dat volgen zou. BREHM wil hebben opgemerkt, dat wanneer de kraaien in December in groote vluchten zuid-westwaarts vliegen, sneeuw en strenge koude spoedig zullen volgen. Wanneer verder de kauwen in groote zwermen en koene exercitiën de lucht doorklieven, dan kan men op wind rekenen. ALDROVANDI deelt ons mede, dat wanneer de kauwen in afzonderlijke exemplaren zich op de daken der huizen en kerken zetten en ijverig bemoeid zijn hunne vederen in orde te brengen, er regenachtig weder zal volgen.

BREHM beweert, dat de ekster, wanneer zij haar welbehagen te kennen geeft, in den winter dooiweder voorspelt. Toch zegt een oud Duitsch lied, dat een variant vindt in een Fransch rijmpje:

- »Geloof niet, geloof niet, wat de ekster zegt!
- »Zij weet te kletsen en op te stoken;
- »Maakt het menschen en vogels nooit recht,
- »Steelt vet en geld en deugt niets op de aard.”

ALDROVANDI haalt ook de spreeuwen als weervoorspellers aan; hij verklaart dat deze vogels naderend onweder aankondigen, wanneer zij des morgens in vluchten vereenigd zijn. BREHM stemt dit toe en voegt er bij, dat men op aanhoudenden regen moet rekenen, wanneer de spreeuwen langzaam in troepen vliegen en in hun vlucht omkeeren. Maken zij reeds vroeg in April aanstalten om te broeden, dan mag men een fraaie Mei verwachten.

Van den wiewaal wordt gezegd, dat hij naderenden regen voorspelt, wanneer hij in hooge tonen roept en in de nabijheid der menschelijke woningen komt.

Wanneer de musch vroeg in den morgen aanhoudend schreeuwt, kan men aannemen dat storm en regen zullen volgen, doch schreeuwt zij daarentegen bijzonder des avonds, dan kan men alleen tot regen besluiten. Waarnemers hebben opgemerkt, dat, wanneer de musch in den winter haar nest vergroot, bepaald spoedig vorst zal intreden.

Regen verwacht men ook wanneer de boekvinken zich vroeg, vóór zonsopgang, laten hooren.

Wanneer boek-, goud- en vlasvinken zich te zamen vereenigen, vooral in voor- en najaar, dan trekt zich een onweder te zamen. Alsdan vliegen zij onrustig heen en weder, en de vogelvanger zegt verdrietig: »Er is niets met hen te beginnen, zij hebben het weer in den kop.”

Naderen de roodkeeltjes en roodstaartjes de huizen, zoo wijst dit op storm- en regenachtig weder.

Zingt in den winter het winterkoninkje, verwacht dan vorst, en ziet men het in holen en gaten kruipen, dan is onweer in aantocht.

Over de zwaluwen is reeds zooveel gezegd; een haast onbedrieglijk teeken van regen is hun dicht bij den grond vliegen, doch eigenlijk zijn het verschillende insecten, die haar tot deze profetie in staat stellen. De bovenste luchtlagen namelijk zijn dan reeds zoodanig met vocht bezwangerd, dat de insecten de lager gelegen en drogere lucht opzoeken, waar de zwaluwen hen wel volgen moeten, om ze machtig te worden.

De hop en de draaihals, als bij ons minder voorkomend, ga ik maar stilzwijgend voorbij.

BREHM zegt van den zwarten specht, dat hij regen voorspelt, wanneer hij des avonds met luid geroep naar zijn rustplaats vliegt, terwijl, wanneer de groene specht dit in April doet, koude volgen zal. Volgens GRIMM zou zijn luide roep op regen wijzen.

Onze koekoek is als lentebode wél bekend, maar welke fabelen gaan er al niet van dezen vogel uit. Volgens HESIODUS zou het drie dagen aan één stuk doorregenen, wanneer deze vogel voor de eerste maal zijn »koekoek” laat hooren!

De oud-grieksche sage zegt, dat ZEUS, nadat hij langen tijd zonder gunstig gevolg de liefde van HERA had pogen te winnen, haar in een heftigen storm en plasregen in de gestalte van een koekoek verscheen. In Frankrijk verwacht men regen, indien de koekoek zich in de nabijheid van een stad laat zien en in Duitschland heerscht een bijgeloof dat, wanneer dit het geval is of de koekoek zich zelfs in de stad vertoont, misgewas en dure tijd aanstaande zijn.

En onze kippen? — Staan de hennen op één poot, eten zij gras, kraaien zij als de haan of probeeren zij het te doen, laten zij den staart hangen en verwijderen zij zich ver van haar hok, dan verwachten de boeren regen.

In Tirol zegt men dat den volgenden dag regen zal vallen, wanneer de haan den avond te voren nà zonsondergang nog kraaide. Begint de rui bij de hoenders aan den kop, dan volgt een vroege winter, doch begint hij aan het achterlijf, dan zal de winter laat invallen. Indien de pauwen des nachts dikwijls schreeuwen of hun slaappleaats hooger zoeken dan gewoonlijk, zoo kan men tot regen besluiten.

Welke weervoorspellingen de pluvieren ten onzent doen, heb ik niet kunnen nagaan, maar Rückert zegt van hen:

»Regenpfeifer, pfeife nur,
 »Denn es durstet unsere Flur,
 »Und so lieblich nie erklang
 »Ihr der Nachtigall Gesang,
 »Wie ihr Dein Gepfeif erklingt,
 »Das ihr Regenhoffnung bringt.”

BUFFON verklaart van den ooievaar, dat deze vogel het onweer daardoor voorspelt, dat hij zich met de beide pooten midden in het

nest schrap zet, de vederen opsteekt en den naar beneden gebogen kop naar die streek richt, van waar het onweer komen zal. Draagt hij in den zomer graszoden in zijn nest, dan zou dit op wind wijzen en zouden deze graszoden dus klaarblijkelijk dienen om het nest meerdere stevigheid te geven.¹

Verlaat de reiger het water, om op den akker rond te kuieren, of stijgt hij hoog in de wolken, dan zijn regen en storm in aantocht. In de *Mark* heet het: »Wenn der Fischreihler das Wasser aufpflügt, holt er wasser.»

Onder de zwemvogels is de trotsche zwaan als weervoorspeller te over bekend. Hij wijst op komenden regen, wanneer hij diep met de schouders in het water duikt en voor de schepen is hij een baak in zee, in de volste beteekenis van het woord. Zijne verschijning op het water is den schipper een teeken van rustige vaart. Reeds in den oudsten tijd was hij voor de schepelingen een teeken van geluk. Wilde zwanen komen haast iederen winter ons land bezoeken en men meent hunne komst met groote koude in verband te moeten brengen, welke meening ook in Zwitserland heerscht.

Staan de ganzen op één poot, dan komt er regen, en er is sneeuw te verwachten wanneer zij de streek verlaten en in zuid-westelijke richting wegvliegen.

Indien onze huisganzen met groot geschreeuw te water vliegen en onder veel rumoer er in rondzwemmen, dan kan men eveneens tot regen besluiten.

Duikende eenden wijzen op regen; strijken zij echter hunne vederen met den snavel glad en slaan zij met de vleugels, dan verwacht men wind.

Vorst zou intreden wanneer wilde eenden zich in het open water te zamen vereenigen.

En nu dalen wij tot de amphibiën af, om ons met den kikvorsch bezig te houden.

De landlieden zeggen:

»Als de kikvorsch kwaakt
Vast regen naakt.»

Doch deze profetie is wel wat vaag, waarom anderen dan ook beweren dat het regenen zal, wanneer deze dieren des morgens

¹ l' Histoire naturelle des Animaux par J. B. PUJOLYS, 1801.

vroeg kwaken en dat het den volgenden dag mooi weer zal zijn, wanneer zij dit des avonds doen.

De boomkikvorsch is thans zelfs voor weinig geld in een net, doelmatig huisje in den handel verkrijgbaar, om hem in de kamer als weerprofeet te houden.

In den laatsten tijd zijn ook de visschen als weervoorspellers opgetreden; wanneer zij dicht bij de oppervlakte van het water zwemmen, meent men dat regen volgen zal.

Uit de insektenwereld voer ik de volgende weervoorspellingen aan.

De bij is reeds van de oudste tijden af als profetes van het weder bekend en onze ijnkers letten in dit opzicht wel degelijk op haar doen en laten. Zoeken de bijen in de nabijheid harer korven naar honig, dan rekenen de ijnkers op regen of onweer. Staat een slechte herfst voor de deur, zoo worden de hommels reeds zeer vroeg door de werk-bijen gedood.¹

Volgens BREHM mag men op een drogen zomer rekenen, wanneer de wespen hare nesten in boschjes ophangen of in den grond aanbrengeu. Bouwen zij ze echter onder de daken of op beschutte plaatsen, dan is dit een teeken van een natten zomer.

Tot de meest vertrouwbare weervoorspellers behooren de mieren. Verschuilen zij zich, dan komt er zeker regen; brengen zij hare larven naar het bovengedeelte van het nest, zoo volgt spoedig warmte. Daarentegen brengen zij bij komend guur of koud weder de larven meer of minder diep.

Van op- en neerdansende muggenzwermen wil men beweren, dat zij goed weder voorspellen. Regen is te verwachten wanneer muggen en vliegen het den menschen zeer lastig maken.

BREHM zegt van hen: »Wanneer deze »viehchens" des voormiddags »unverschämt" steken, zal des namiddags een onweer losbarsten."

Ook de vlooien zijn onbeleefd lastig, indien spoedig regen zal volgen.

Bij de spinnen sta men mij toe een weinig breedvoeriger te verwijlen.

Op het land neemt men als regel aan, dat wanneer het weder bestendig fraai blijft of fraai weder zal intreden, de spinnen vlijtig aan hare netten werken. Nemen de kruisspinnen echter een deel van hun net in, dan volgt regenachtig weder. Het laatste feit be-

¹ L' Histoire des Abeilles par Fr. HUBER (de Blinde).

rust echter zonder twijfel op de elasticiteit van het spinsel, dat zich bij nat weder meer te zamen trekt. De spin dunt haar net hier en daar, opdat niet het geheele net verloren rake.

De Franschman QUARTENIER gaf een werkje over spinnen uit, dat, hoewel reeds oud, toch nog veel lezenswaardigs bevat. QUARTENIER, de Fransche generaal, die door ons gevangen genomen, te Utrecht in den kerker werd gezet, wist van daar uit aan generaal PICHEGRU te doen weten, dat binnen 14 dagen een stevige vorst zou intreden, waarop deze generaal zijn plan om op te breken uitstelde en later over de hard bevroren rivieren ons land binnendrong. QUARTENIER was door de gedragingen van een paar in zijne cel verblijf houdende spinnen in staat geweest tot de profetie aan PICHEGRU.

In Tirol neemt men aan, dat binnen 3 dagen regen zal vallen, wanneer de groote spinnen over den grond kruipen.

Wanneer de regenwormen overal in den grond gaten boren, reken dan op spoedigen regen; in het omgekeerd geval blijft het weder droog.

En nu ben ik aan het eind van mijn stukje; 't is waar, ik heb niet alle dieren behandeld en niet alle voorspellingen van het weder door elk aangevoerd dier afzonderlijk opgenomen, maar dat was, mijne bedoeling ook niet, daar ik anders wel een boekdeel kon vullen. Het was meer mijn idee een bloemlezing te geven van weervoorspellingen door in ons land bekende dieren. Op volledigheid dus kan dit artikel geen aanspraak maken.
